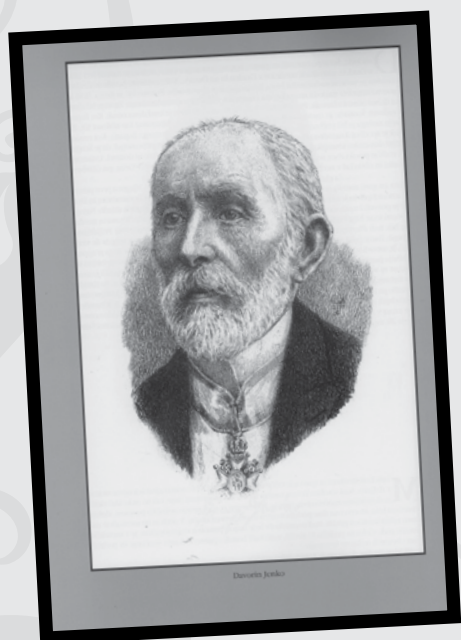

Davorin Jenko (1835–1914)

Po stotih letih srbstva in slovenstva, panslavizma v eni in isti osebi

»Bil je Slovenec in Srb, Slovan v eni in isti osebi, poln vseslovenskega navdušenja in prepričanja prav do konca svojega življenja.« (Dragotin Cvetko, Beograd, 1952, in Ljubljana, 1955).

Skladatelj Davorin (Martin) Jenko se je rodil 9. novembra 1835 v Dvorjah pri Cerkljah na Gorenjskem. Po ljudski šoli v Kranju in Ljubljani ter gimnaziji v Ljubljani in Trstu je na Dunaju

študiral pravo, s katerim pa se ni nikoli ukvarjal poklicno. Kot glasbeni samouk in samotar je danes pomemben za slovensko in srbsko glasbeno kulturo in umetnost. V letih 1859–1862 je bil najprej zborovodja Slovenskega pevskega društva na Dunaju. Že iz tistih časov je poznan tudi njegov skladateljski opus – pretežno popularnih slovenskih zborov in samospevov. Med njimi je prav gotovo najpopularnejši moški zbor (a cappella) *Naprej, zastava Slave!* (1860) na besedilo rojaka, vrstnika in pesnika Sorškega polja Simona Jenka (1835–1869). Ta zbor je bil kasneje tudi slovenska nacionalna himna, danes pa je aktualna himna slovenske vojske. Potem je bil D. Jenko zborovodja Srbskega cerkvenega pevskega društva v Pančevu (1863–1865) in Beograjskega pevskega društva (1865–1877). Iz tega časa obstaja t. i. Jenkov srbski kompozicijski opus, večinoma na patriotsko poezijo (*Sabljo moja, dimiščijo, Bogovi silnih naših otaca* idr.). Ko je Jenko postal dirigent beograjskega Narodnega gledališča (1871–1902), je ustvaril glasbo za več kot osemdeset različnih dramskih del (uverture, predigre, medigre), kot so npr. *Vračara, Dido, Potera, Pribislav in Božana, Markova sablja* z zaključnim zborom *Bože pravde*, kasneje srbska nacionalna himna idr., koncertne uverture *Kosovo, Milan, Srpkinja, Aleksandar* idr. V šestdesetih letih 19. stoletja je bil Davorin Jenko eden prvih (glasbenih) romantikov v slovenski in kasneje tudi v srbski glasbi. V tem je izpopolnil klasična srbska vokalno-

-instrumentalna dela s petjem za glasbeni oder, dvignil inštrumentalno (orkestralno) glasbo na višjo umetniško raven in ustvaril prvo srbsko opereto (*Vračara*). V Beogradu je Jenko živel vse od svoje upokojitve (1902) do leta 1910, ko se je vrnil v Ljubljano in tam 25. novembra 1914 tudi umrl. Pokopan je na ljubljanskih Žalah.

Jenkov kompozicijski opus se vseskozi deli na slovenskega in srbskega in ga je tako treba tudi ovrednotiti. Ker sta zborovska glasba in literatura Jenkovega začetka, vzpona, rasti in konca v kompozicijskem naprežanju ves čas dobivali neko slogovno značilnost, ki je bila najprej tipična za (slovensko) čitalniško kulturo, je treba prvo Jenkovo vrednoto iskati v čitalniški glasbi. Tudi večina skladateljev tistega časa se je zanimala za ljudsko pesem. Tako so skladatelji z Jenkom na čelu izdajali priredbe ljudskih napevov in vnašali ljudski značaj v svoja izvirna skladateljska dela. Večglasje teh zborov je bilo neenotno in pod vplivom raznih načinov ljudskega večglasja. Pozneje je takšno čitalništvo podleglo vplivu »Liedertafelna«, kar je bila takrat enotna oznaka za moška pevška združenja v nemško govorečih deželah (prvo tako združenje je leta 1809 v Berlinu ustanovil nemški skladatelj, dirigent in glasbeni učitelj Carl Friedrich Zelter, 1758–1832). In prešlo je v maniro štiriglasnega strogega stavka. S tem se je ujemal tudi izraz teh skladb, ki je večkrat izgubil individualno značilnost, čeprav so posamezniki vendarle ustvarili več pomembnih del. Večina teh ugotovitev velja tudi za Davorina Jenka, ki je poleg Antona Foersterja, Frana Gerbiča in Benjamina Ipavca ena takih in izrazitih osebnosti v zgodovini slovenske glasbene umetnosti. Kljub trdni romantični zasidranosti svojih del je vsaj obrobno sodeloval tudi v *Novih akordih*, ki so v letih 1901–1914 prinašali lažje zborovske skladbe, samospeve, klavirske skladbe lahkega žanra in skladbe za komorno igro. Upoštevana je bila tudi orgelska glasba in celo priredbe za orkester. Večino navedenega opusa ima tudi Jenko, čeprav seveda še zdaleč ni objavil vsega svojega opusa v *Novih akordih*. Jenko je sicer večino svojega opusa ustvaril že pred iztekom 19. stoletja, tako da niti *Novi akordi* niso mogli vplivati nanj, niti ni mogel on v svojem izrazitem romantičnem glasbenem opusu z ničemer vplivati na porajajočo se slovensko glasbeno moderno; ta je zasijala na Slovenskem »še« leta 1914 s Kogojevim mešanim zborom a cappella *Trenotek* (na besedilo Josipa Murna Aleksandrova), torej že v letu izteka Jenkovega življenja (v Ljubljani, 1914). Kljub temu Jenko le spada v rod skladateljev, ki so v 19. ter na prehodu iz 19. v 20. stoletje dali tehten prispevek tako slovenski kakor tudi srbski glasbi. Prav na začetku 20. stoletja so dobila vsa področja slovenske glasbe svojo tehtnost. Slovensko pevsko društveno življenje je s svo-

jimi številnimi zbori razvilo predvsem zborovsko pesem do pomembne višine. Poleg kakovostnih del B. Ipavca in A. Foersterja so prav Jenkovi zbori v vsem tem gotovo pomemben fragment slovenske glasbene romantike. Za to kulturo je bilo značilno, da so njeni avtorji našli osebno tvorno sintezo med značajem ljudske glasbe in sodobnim kompozicijskim slogom, ki je šele prihajal ter s tem pripravil pot moderni slovenski zborovski umetnini pa tudi celotni glasbi. Še bolj pa so se kazala stremjenja po obvladovanju sodobnih glasbenih izraznih možnosti v drugi obliki pesmi – samospevu. Tudi Jenkovi samospevi so poleg že omenjenih zborovskih skladb tehtni. Hkrati je pisal za orkester, inštrumentalno glasbo, levji delež njegovega opusa pa je tudi scenska vokalno-inštrumentalna glasba, vsa na librete v srbskem jeziku.

Davorin Jenko je imel izrazit smisel za melodiko, živo zvočnost in jasno zgradbo. V tem je bil skladatelj pretežno homofonik, čeprav v njegovih inštrumentalnih skladbah lahko opazimo tudi polifonske elemente, posebno še tam, kjer razodeva simfonično gradnjo. Na začetku skladateljevega kompozicijskega opusa se občutijo v Jenkovi glasbi tudi razni drugi vplivi od C. Glucka prek F. Schuberta, C. M. v. Webra, F. Mendelssohna Bartholdyja do B. Smetane. Ti vplivi se nanašajo predvsem na oblikovne in tehnične elemente skladb, ki so po svojem duhu slovenske in slovanske. Kasneje se je Jenko osvobajal teh vzorov in se v motiviki vse bolj naslanjal na prvine srbske glasbene folklore. Njegov prehod v srbski nacionalni slog dokazuje, da se je približal ideologiji srbskega kolega Kornelija Stankovića. Tako je prav Jenko s svojimi deli postavil temelje umetni srbski glasbi, ki bi se brez njega ne mogla tako hitro in uspešno razvijati. Jenko je prav v srbskih razmerah odprl nove poglede in utrl nove poti srbski glasbi. Za slovensko glasbo je Jenko pomemben kot eden prvih predstavnikov romantizma in zato je imel okrog leta 1860 v slovenskem glasbenem razvoju pomembno vlogo: njegovo kompozicijsko delo je zanimivo po tem, ker je že tedaj iskal neke vrste »jugoslovanski« ali kar južnoslovanski glasbeni slog. Danes bi ga lahko označili kvečjemu le za eno od vej južnoslovanske glasbe. Jenku sicer ta poskus takrat ni uspel, je pa njegova namera zanimiva tudi za njegovo narodnostno naravnost in za njegovo umetniško delo sploh. Zato ostaja Jenkova glasba v glavnem živa in sveža vse do današnjih dni in ima poleg zgodovinskega tudi umetniški pomen.

Davorin Jenko spada med pomembne slovenske in srbske glasbene (po)ustvarjalce. S svojim glasbenim opusom je tehtno posegel v celotno južnoslovansko in s tem tudi evropsko glasbeno tvornost. Tako je kar precej presegel svoje ozke (po)ustvarjalne dosežke rodne Gorenjske.